

pomanjkljivostim vrh njegovega dramskega ustvarjanja. Doživela je veliko uprizoritev in ugodne ocene gledaliških kritikov Ranka Marinkovića, Slavka Batušića in Vlade Mađarevića.

Feldman ima svoje mesto v razvoju hrvatske književnosti. Mimo pisateljev kot so Tin Ujević in Miroslav Krleža ni mogel biti niti revolucionar idejne vizionarnosti niti iznajditelj novih originalnih oblik. Vendar se je v splošnem korakanju naprej jasno slišal tudi njegov glas ljubezni, tople humanosti in mržnje zoper vojno in nasilje. Zato je imel več težav s cenzuro.

V ozki izbiri njegovih pesmi in dram so ti glasovi odjeknili živo, tako da je v njih lahko občutili intimno rezonanco Feldmanovega ustvarjalnega timbra. Zato so nekatere njegove pesmi prevedene v nemščino, francoščino, poljščino in češično ter so našle svoje mesto tudi v antologijah hrvatske lirike (*Svitanje, Moja pjesma, Veče*). Med dramami sta zlasti *Zec* in *U pozadini* bili često uprizorjeni v mnogih mestih naše države in sta prodrli tudi v inozemstvo (Dunaj, Praga). Dobili sta Demeterovo nagrado. Drama *Iz mraka* je adaptirana za radio. Kot zašlužni pisatelj je bil predsednik Društva hrvatskih književnikov.

Feldman je občutljiv lirik in viden reprezentant hrvatske in jugoslovanske dramatike.

Jan Petr

MIKLOŠIČ IN ČEŠKA FILOLOGIJA

Fran Miklošič je navezal na slavistično raziskovalno delo J. Dobrovskega in P. J. Šafaříka in ga nadaljeval v skladu z novimi metodičnimi tokovi v indoevropskem jezikoslovju. Cenil je delo svojih čeških vrstnikov in vzdrževal z njimi pismene ali osebne stike. Za podporo, ki jo je našel na začetku pri čeških znanstvenikih (Šafaříku in Palackem), se je oddolžil njihovim naslednikom, kadar je bilo to potrebno za razvoj češke znanosti. Če je bilo treba, se tudi ni pomišljal posredovati pri dunajskih vladnih činiteljih. Kot profesor slavistike v glavnem mestu monarhije in nosilec mnogih državnih in znanstvenih odlikovanj je imel za to dokaj možnosti. Nemajhne zasluge ima za to, da je Gebauer dosegel na praški univerzi položaj, ki mu je po pravici pripadel.

Med njegovimi prvimi češkimi prijatelji so bili V. Hanka, P. J. Šafařík in Fr. Palacký. Hanka je pisal Miklošič 1. 1844 dve pismi¹ s prošnjo, da bi mu poslal Ostromirov evangelij, ki ga je tedaj potreboval pri svojem delu (*Radices*). Hanka mu je rad ustregel in se obenem zelo pohvalno izrazil o njegovi recenziji Boppove primerjalne slovnice. Spočetka sta bila v prav dobrih odnosih, ki pa so se žal kmalu sprevrgli v sovraštvo.

Kot je videti iz Miklošičevega pisma Hanki z dne 7. 9. 1844, je že tedaj poznal Šafaříka in Palackega ali pa je imel z njima vsaj pismene zveze, ker je prosil Hanka, naj jima sporoči njegove pozdrave.

¹ Prim. V. A. Francev, Pis'ma k Vjačeslavu Ganke iz slavjanskih zemelj. Varšava 1905, 801-802.

Palackému je pisal 29. 5. 1848² in se opravičeval, da se zaradi bolezni ni mogel udeležiti Slovanskega kongresa v Pragi. (»Ich bedauere unendlich durch eine Krankheit verhindert zu sein, am slavischen Volkstage Theil zu nehmen«.)

Globoko prijateljstvo ga je vezalo z našim Šafaříkom, kar najbolj izpričuje deset ohranjenih pisem iz let 1846 do 1853³. Šafařík je bil med prvimi slavisti, ki so navdušeno pozdravili in ocenili Miklošičeva dela o stari cerkveni slovanščini. V recenziji slovarja Radices (Časopis českého museum XIX, 1845, 505—508) je opozoril na pomen tega dela za slavistiko in izrazil globoko zadovoljstvo, da se bo po smrti prve generacije slavistika v Avstriji še dalje razvijala. Kmalu nato sta si Miklošič in Šafařík začela dopisovati. V korespondenci sta se dotikala strokovnih problemov, starocerkvenoslovanskih etimologij, nameravanega slovarja in tekstov. V njunih pismih tudi ni manjkalo vprašanj, ki jih najdemo potem obdelana pri drugem. Njuni stiki so bili za oba koristni in plodni, kar bo nazorno pokazala izdaja njune medsebojne korespondence s komentarjem.

Leta 1850 je izdal Miklošič nadaljnja pomembna dela o stari cerkveni slovanščini, slovar (*Lexicon*), glasoslovje (*Lautlehre*) in oblikoslovje (*Formenlehre*). Ta dela so silno povečala njegovo znanstveno avtoriteto in omajala položaj V. Hanke, ki je do tedaj veljal za najboljšega poznavalca stare cerkvene slovanščine. V praških znanstvenih krogih in v javnosti je bil Hanka priznan kot najditelj Rokopisov. Toda leta 1849 je javnost že hladno sprejela njegovo novo »odkritje«, tako imenovano Libušino prerokovanje. Šafařík je tedaj izrazil sum, da gre za potvorbo.

V takih okoliščinah je moral Hanka braniti svoj položaj. Tudi znanstveni krogi na Češkem so bili radovedni, kakšen bo njegov odnos do novega dunajskega slavista in kako bo ocenil njegova dela. Iz hudobije ali megalomanije, hoteč morda ubraniti primat praške slavistike, se je odločil za odkrit napad na Miklošiča. V filološki sekciji Kraljevskega češkega znanstvenega društva je bral 26. 4. in 24. 5. 1850 svojo oceno Miklošičevih del *Formenlehre*, *Lautlehre* in *Lexicon*, pri čemer je upošteval tudi prejšnje razprave⁴. Hanka mu je očital vrsto dozdevnih pomanjkljivosti, ki so v resnici pričale o Hankovem nezadostnem poznavanju tekstov in jezika. Na koncu je celo izrazil mišljenje, podprto baje s pričevanjem ohranjenih Kopitarjevih pisem Dobrovskemu in Hanki, da so *Radices* (1845), *Homilia* (1845) in *Vitae sanctorum* (1847), »nedokončana dela pokojnega mojstra, preprežena s preučeno znanstvenostjo njegovega prehovaležnega učenca«. S tem je hotel reči, da je Miklošič pod svojim imenom izdal nedokončana Kopitarjeva dela, ki jih je sam dopolnil. Ironično dostavlja o Miklošiču: »Dokler je bil mojster še med živimi, se učenec ni imel s čim postaviti.«

Miklošič je bil zaradi teh podtikanj skrajno ogorčen in je bil prisiljen braniti ne le svojo osebno čast, ampak tudi svojo metodo znanstvenega dela. V svojem odgovoru *Entgegnung auf Herrn Wenzel Hanka's Alberheiten und Lügen* (Slavische Bibliothek I. Wien, 1851, 267—321), ki ga je razdelil v dva dela: 1. Ali je Hanka sploh slavist, in 2. Ali je Hanka poštenjak, je prepričljivo pokazal, da Hanka ne pozna dovolj stare cerkvene slovanščine in grščine in da ni sposoben samostojno proučevati stosl. tekste. Ne smatra ga za resničnega slavista in ga ogorčeno imenuje začetnika, šarlatana in idiota. V drugem delu od-

² Ohranilo se nam je samo to pismo, čeprav jih je moralo biti več. Hrani ga Literarni arhiv Narodnega muzeja v Pragi (V nadaljnjem skrajšano LA-Praga).

³ Pismo z dne 2. 10. 1848 je objavil A. Kotschubinski, Miklosich und Šafařík. Afsl. h. XXV, 1903, 626-672.

⁴ Prim. Hanka, Slovanská mluvověda. ČCM XXIV, 1850 (II), 297-311.

klanja Hankovo obdolžitev, da se okorišča s Kopitarjevimi deli, in ga poziva, naj to javno prekliche v tisku ali pa naj objavi dokaze na osnovi Kopitarjeve korespondence.

Iz te velike polemike je izšel Miklošič kot zmagovalec. Ni ubranil samo svojega moralnega profila znanstvenega delavca, ampak tudi svoj položaj odličnega poznavalca stare cerkvene slovanščine. Hanka ni mogel napisati kaj več kot kratek odgovor Miklošiču.⁵ V njem je skušal dokazati, da je zmožen strokovno ocenjevati njegove spise in da mu ni podtikal plagiatorstva, ampak je izrekel o tem samo domnevo; to pa po Hankovem mnenju ne pomeni direktne obdolžitve. Vendar Hankov zagovor ni bil prepričljiv. Na obširen Miklošičev odgovor v Slav. Bibl. Hanka že ni več odgovoril. Njegova avtoriteta v slavistiki je bila nevarno omajana.⁶ Tega dejstva ni spremenil niti kratek odstavek v Hankovem življenjepisu l. 1852⁷ niti recenzija Miklošičevih *Monumenta* (1851) in *Lexicon* (1850), podpisana »Od njegovega rojaka O. z dodatki od B.«⁸, ki jo je verjetno on naročil. Na to recenzijo, ki je domiselno usmerjena na dokazovanje pomanjkljivosti in napak predvsem v slovarju, Miklošič sploh ni reagiral.

Po polemiki s Hanko je dobil priznanje ravno od čeških slavistov. Dunajska Akademija znanosti je po svoji ustanovitvi 28. 1. 1848 sprejela predlog, da se razpiše nagrada 1000 goldinarjev za primerjalno slovansko slovnico. Podelili so jo Miklošiču in to na osnovi ocene Šafaříka (rokopis ocene hrani LA-Praga) in Palackega za *Vergleichende Lautlehre* (1852).

Zanimivo se je razvijal Miklošičev odnos do češke slavistike, ko je zasedel katedro slovanske filologije na praški univerzi M. Hattala. Prvotno navdušenje za znanstveno delo le-tega (posebno na področju glasoslovja in sintakse) je kmalu splahnelo, ker je začel Hattala ironizirati dela drugih in nebrzdano hvalisati svoja, namesto da bi se sistematično lotil znanstvenih nalog.

V zvezi z Miklošičem je igral Hattala dvolično vlogo. Njegovega slovesa v znanstvenem svetu ni mogel zanikati, zato ga je imenoval »znamenitega slavista našega časa«⁹ in ga hvalil, češ da priznava izvirnost *Libušine sodbe*¹⁰. Po drugi strani pa se je posmehljivo izražal o njem v svojem delu o prvotnih skupinah slovanskih konzonantov¹¹ in na predavanjih Miklošiča imenoval viteza, ki ni pobral rokavice, katero mu je vrgel Hattala.¹² Miklošičeva slovnica mu je »samo toliko primerjalna, kolikor je knjigovez posamezne slovanske jezike v nji zvezal skupaj«¹³. Očitki glede primerjalne slovnice so bili upravičeni, vendar so se izgubljali v poplavi omalovažujočih napadov na Miklošiča med predavanji.¹⁴ Ob raznih priložnostih je v tisku in pri predavanjih napadal Miklošiča, ker se ni določno izrazil o *Kraljedvorskem* in *Zelenogorskem rokopisu*.¹⁵ V svojem *Brusu* (gl. op. 9) pravi dobesedno, da je za Miklošiča cigansščina najbrž pomembnejša kakor pa ti staročeški spomeniki (str. 169).

⁵ Prejšnji Miklošičev odgovor Hanki je izšel v časopisu *Videňský deník*, 20. 4. 1850, št. 11; Hankov odgovor ibid. 29. 7. 1850, št. 18.

⁶ Šafařík je bil tedaj na strani Miklošiča. V zvezi s tem je pisal J. Jirečku 30. 7. 1850: »Hanka je kot vedno in povsod tudi tukaj ravnal zvito, premišljeno in zlobno.« (Osvěta XVI, Praha 1886, 375).

⁷ Prim. G. T. Legis — Glückselig, *Wenzeslaw Hanka*, almanah Libussa, 1852. To je pravzaprav Hankova avtobiografija, ker jo je Hanka avtorju sam narekoval.

⁸ ČCM XXXI 1852, (I) 169-176, (II) 160-176.

⁹ Prim. M. Hattala, *Brus jazyka českého*. Praha 1877, 59.

¹⁰ Prim. M. Hattala, *Obrana Libušina soudu ze stanoviska filologického*. ČCM XXXII, 1858, 600-611. Miklošič namreč v *Formenlehre* navaja primere iz nje.

¹¹ Na to je opozoril tudi A. Leskien, *Zur neuesten Geschichte der slavischen Sprachforschung. Beiträge zur verglichenen Sprachforschung* V. Berlin 1868, 444.

¹² Prim. Vlček, *Hattaliana*. Listy filologické XXXI, 1904, 119-120.

¹³ Ibid., str. 442.

¹⁴ Pričevanje o tem prinaša Fr. Bílý, *Z mých vzpomínek na Jana Gebauera*. Naše řeč III, 1919, 170.

¹⁵ Vlček, ibid. 441.

Oglejmo si pobliže to vprašanje. Miklošič se v tisku res nikoli ni *expressis verbis* izrazil o tem tako burno obravnavanem vprašanju na Češkem v 80-ih letih prejšnjega stoletja. Na to je verjetno vplivala določena zadržanost dunajskih vladnih krogov v rokopisnih bojih in to so zagovorniki originalnosti Rokopisov Miklošiču zamerili; molčanje so si namreč razlagali kot omalovaževanje stvari. Po njihovem mnenju naj bi se vsaj potrudil dokazati neizvirnost Rokopisov, ne pa molče stati ob strani.

Svoje mnenje je Miklošič posredno izrazil v spisu *Die Bildung der slavischen Personennamen* (Dunaj 1860), ko je v dodatkih na strani 330 opozoril, naj se pri besedah, ki so tvorjene s pripono *rb*, izpusti ime Lubor, in dalje, naj se izpustita imeni Záboj in Ludiše kot »nicht hinlänglich verbürgt.« Ker so ta imena iz *Kraljedvorskega rokopisa*, so nekateri, kot npr. A. Schleicher in pri nas V. Nebeský (ČČM XXXV, 1861, 85), videli v tem dokaz Miklošičevega prepričanja o nepristnosti Rokopisov. J. Gebauer, tedaj še navdušen zagovornik izvirnosti teh spomenikov, je prav tako menil, da Miklošič »v tej stvari ni imel svojega trdnega prepričanja.«¹⁶ Iz drugih virov pa vemo, da se je Miklošič pripravljaj, da ovrže legendo o Rokopisih. Sestavil si je natančen slovar vseh besed in mest, kjer se nahajajo, nadaljevanje pa je odložil na kasnejši čas, ker je bilo do tedaj izdanih še premalo nedvomljivih staročeških spomenikov, na katere bi se mogel opreti.¹⁷ Delo je dokončal šele v 80-ih letih, ko so Gebauer in drugi že prepričljivo dokazali nepristnost Rokopisov. Z. Nejedlý piše v monografiji o T. G. Masaryku (II. del, Praga 1932), da je Miklošič v predavanjih o slovanskih starožitnostih govoril o staroslovanskem življenju, ne da bi se naslanjal na Rokopise in celo drugače kakor oni (str. 213). Na drugem mestu omenja, da je dobil Karel Šmídek, Šemberov prijatelj, pri Miklošiču izpitno vprašanje, kako razložiti iz Rokopisov mesto *ze vsia lesa*, ki po njegovem že samo dokazuje, da gre za potvorbo.

Iz korespondence med njim in Gebauerjem lahko vidimo, kako zelo se je Miklošič zanimal za rokopisne boje na Češkem. Pri tem je stal na strani ugotovljene resnice in je bil trdno prepričan o njihovi nepristnosti. V pismu Gebauerju 19. 4. 1888 ga pomiluje, ker ima zaradi znanstvene resnice toliko neprijetnosti: »Es tut mir aufrichtig leid, dass Sie sich den Blödsinn eines bösen Menschen wie Hattala zu Herzen nehmen ... Trösten Sie sich mit der immer wachsenden Anzahl Ihrer Anhänger: schon die nächste Zukunft gehört Ihnen ... Lesen Sie kein Ihnen feindliches Blatt. Sie werden dabei nichts verlieren, Sie werden Ihre Ruhe gewinnen«, očetovsko svetuje Gebauerju. Že na začetku rokopisnih bojev je Gebauerju zagotovil svojo podporo in ga vprašal, kako bi mu lahko pomagal. Viharja okrog Rokopisov ni jemal tragično, češ »man wird einsehen, dass die Bedeutung des böhmischen Volkes nicht von ein paar Pergamentfettgerm, sondern von seiner Geschichte abhängt« (pismo z dne 31. 3. 1886).

Hattalovo kritično stališče do Miklošičevega pojmovanja sintakse kot nauka o pomenu besednih vrst in oblik¹⁸ je imelo določeno upravičenost. Hattala je dokazoval, da ves pomen besed prirodno zaživi v stavku, to se pravi, da je stavek naravna osnova celotnega pomena besed (ibid. 353). Skladnja naj bo usmerjena v študij stavkov (prostih in zloženih), kajti besede služijo izražanju

¹⁶ Prim. Gebauer, geslo *Fr. Miklošič*, Riegrův slovník naučný V, 314.

¹⁷ Prim. M. Murko, *Rozprawy z zboru slovanské filologie*. Praha 1937, 159-160.

¹⁸ Prim. M. Hattala, *O jazykozpytě a přírodopytě*. ČČM XLIII, 1869, 350-357, in *Brus ...*, 3442.

misli in se nizajo v stavke. Hattala je v tej polemiki, na katero Miklošič seveda ni odgovarjal, pravilno pokazal, da bi morala biti usmeritev skladnje na proučevanje stavka nujna logična posledica Miklošičeve razdelitve slovnice, ki je podana v uvodu h knjigi *Vergleichende Syntax*. Miklošič je na začetku svoje znanstvene poti imenoval sintakso tudi *Wortfügungslehre* (Vergl. Lautlehre, str. XVI), vendar je kasneje to opustil, mogoče iz nasprotovanja Beckerjevemu logičnemu pojmovanju sintakse stavkov.

Po drugi strani pa Hattala ni bil zmožen razumeti pionirskega dela Miklošičeve razprave o brezosebkih stavkih (*Subjectlose Sätze*, v samostojni knjigi 1883) in ga oceniti ravno v zvezi s psihološkim pojmovanjem mišljenja. Na to zvezo je opozoril Gebauerjev sobojevnik proti avtentičnosti Rokopisov T. G. Masaryk (prim. njegovo recenzijo v reviji *Athenaeum* I, Praga 1884, 79—80) in pokazal, kako lahko jezikoslovje potrjuje filozofske pojme. Izhajal je seveda iz modernega Brentanovega (1874) pojmovanja mišljenja, ki da ni nujno sestavljeno iz predstav, ampak je popolnoma samostojna vrsta duševne dejavnosti.

Miklošič je nekajkrat posegel v češko znanstveno življenje. Dne 26. 4. 1960 se je s pismom obrnil na V. A. Šembero s prošnjo, naj mu pošlje spisek najvažnejših del K. L. Erben, ki ga je hotel predlagati za dopisnega člana dunajske Akademije znanosti.

Gebauerju je bil v veliko pomoč, ko ga je začel njegov bivši učitelj Hattala preganjati. Ko je mladi Gebauer pisal o Miklošiču članek za Riegerjev enciklopedični slovar, ni mogel slutiti, da brez njegove pomoči ne bi dosegel na praški univerzi mesta, ki mu je pripadalo, in da ne bi mogel opravičiti za češko znanost toliko zaslužnega dela. Hattala se je iz osebnega sovraštva na vso moč trudil, da bi preprečil Gebauerjevo habilitacijo. Miklošič je situacijo razumel, ko je v pismu 12. 6. 1872 pisal Gebauerju: »Ich bedaure, dass Ihnen von dem Manne (tj. Hattale — op. J. P.), der Sie fördern solltem Hindernisse in den Weg gelegt werden. Machte animo! arbeiten Sie und Sie werden Ihr Ziel erreichen« (La-Praga). Da bi zlomil Hattalov odpor v profesorskem zboru, je prof. Kvičala prosil Miklošiča za oceno Gebauerjevih del. Vedel je namreč, da je Hattala proti njemu brez moči. Miklošič je poslal 3. 3. 1873 zelo ugodno oceno, v kateri je med drugim pisal: »... wenn er sich in Wien zu habilitieren gedächte, ich ihn dabei auf da kräftigste unterstützen würde.«¹⁹

Miklošič je po pravici cenil Gebauerjeva dela o stari češčini in je v njihovem avtorju videl jamstvo za nadaljnji razvoj češke slavistike. Jasno pa mu je bilo tudi, da je Hattala cokla za znanstveni razvoj in da ni zmožen samostojnega ustvarjalnega dela. Ker ni hotel, da bi bil Gebauer odvisen od Hattalove volje, je predlagal hrvatski vladi, da mu ponudi izpraznjeno stolico slovanske filologije na zagrebški univerzi. Vendar Gebauer profesure ni sprejel. Miklošič si je potem znova prizadeval, da bi bil Gebauer imenovan za izrednega profesorja češkega jezika in literature in kasneje tudi za rednega profesorja slovanskih jezikov in literatur na praški univerzi. S svojim vplivom in priporočili na ministrstvu je paraliziral škodljiv vpliv, ki ga je imel Hattala na del profesorskega zbora na filozofski fakulteti v Pragi. S tem si je nakopal sovraštvo nekaterih profesorjev, zlasti potem ko je bil Gebauer imenovan za predstojnika slovanskega seminarja na fakulteti. Reakcionarnemu krogu okrog Hattale se je posrečilo pridobiti dopisnika iz študentskih vrst, da je v časopisu *Akademické listy*

¹⁹ Priporočilo je v celoti objavljeno v knjigi: M. Gebauerová, *Rodinné vzpomínky na Jana Gebauera*, I, Kladno 1926, 120.

(1880, 52) ostro napadel Miklošiča in ga sramotilno imenoval »liberalca«, ki ne mara »rodoljuba« Hattale in je zato izsilil to mesto za Gebauerja. Šele po časovnem odmiku lahko v celoti presodimo Miklošičevo bistrovidno ravnanje in pravilno ocenimo zasluge, ki jih ima za uspešen razvoj naše bohemistike.

Miklošič se je za Gebauerja zavzel tudi v njegovi polemiki s Fr. Prusíkom. V pismu 26. 2. 1878 je Gebauerju takoj sporočil, da je osebno informiral kompetentne urednike o bistvu spora.²⁰

Miklošič je spremljal tudi politična dogajanja na Češkem in se jih je v nekaj primerih posredno udeležil. Ne mislim tukaj njegovega sodelovanja v Kroměříškem parlamentu 1848. leta, ampak njegovo delovanje v dunajski prvi komori, tako imenovani gosposki zbornici (od 9. 2. 1862). Kot poslanec je pogosto referiral o vprašanih znanstvenega življenja. Skrbno je študiral usode vseh slovanskih narodov, predvsem Čehov. Bil je član sredinske liberalne stranke (Mittelpartei) s primesjo konservativizma. Njegov ideal je bil utrakvizem v visokem šolstvu. To nam tudi pojasnjuje, zakaj je glasoval za razdelitev praške univerze na češko in nemško (1882), čeprav je s svojim govorom v zbornici nastopil proti temu.²¹ Odločno pa se je uprl predlogu nemških konservativcev, da naj bi se od vsakega avstrijskega uradnika in študenta zahtevalo spričevalo o znanju nemščine. S tem se je zavzel za pravice vseh nenemških narodov v Avstriji.

K Miklošičevim učencem se je prištevala cela vrsta Čehov, ki so bodisi obiskovali njegova predavanja ali pa so se znanstveno izsolali ob njegovih delih. Nedvomen dokaz hvaležnosti njegovih čeških učenjakov najdemo v albumu 132 fotografij učencev, ki ga je dobil Miklošič ob svoji 70-letnici, in številnih brzojavnih čestitkah iz Češke in Moravske.²² Med njimi so bili J. Gebauer, A. Matzenauer, Fr. Bartoš, Fr. Vymazal, F. X. Prusík, L. Geitler, T. G. Masaryk, Fr. Pastrnek in drugi.

Miklošičev vpliv se vidi zlasti v znanstvenem delu Gebauerja. Ta sicer ni bil njegov slušatelj na univerzi, toda vse njegovo znanstveno delo priča, da je prevzel Miklošičevo znanstveno metodo in njegove nazore: globoko poznavanje konkretnega gradiva, zanesljivost citiranih primerov iz tekstov, ki jih je sam ekscerpiral, jasne razlage brez nepotrebnih hipotez. Nekateri njegovi spisi o stari češčini pomenijo vis-à-vis in češko dopolnilo k Miklošičevim študijam (npr. o zloženi pridevniški sklanjatvi). Vendar to ni bilo posnemanje vzorov, ampak ustvarjalno razvijanje učiteljevih idej.

Gebauer je podobno kot Miklošič razdelil svojo slovnico na štiri dele: glasoslovje, besedotvorje (Stammbildungslehre), oblikoslovje in skladnjo. To v uvodu k prvemu delu tudi odkrito pove. Med razlago se večkrat sklicuje na Miklošičeva dela, iz katerih je črpal razlage pojavov. Zanimivo je na primer, da je tako imenovana gebauerjevska klasifikacija češkega glagola (prim. Hist. mluvnice III, 2. izdaja, Praha 1909, 110—119) po infinitivni osnovi, kombinirana v podskupinah z razdelitvijo po znakih sedanjske osnove, kar je prišlo v večino čeških šolskih in strokovnih slovníc, pravzaprav klasifikacija glagola po Miklošiču (prim. Vergl. Gramm. III, 1856, 105 sl.). Gebauer na str. 119 izrecno pravi, da je iz praktičnih razlogov obdržal Miklošičevo delitev glagolov. Ob primerjavi njegove in Gebauerjeve klasifikacije ugotovimo nekatere spremembe, lahko bi

²⁰ Prusíkov članek v AfslPh II, 1877, 694-711, in Gebauerjev odgovor istotam, III, 1879, 203-210.

²¹ Prim. Sitzungsprotokolle des Herrenhauses. Wien, 9. 2. 1882.

²² Prim. (Karel) Š(trekelj), **Kako se je praznoval sedemdeseti god Miklošičev.** LZ 1883, 802-807.

rekli izpopolnitve. To velja predvsem za bolj dosledno razvrstitev podskupin pri glagolih V. vrste in za nekatere spremembe pri delitvi glagolov v vrste po njihovem izvoru (ibid. 117).

V pojmovanju sintakse pa se Gebauer razhaja z Miklošičem in jo razume kot nauk o stavku in o pomenu besednih vrst in oblik. Miklošičevo neobičajno pojmovanje sintakse, zaradi katerega je izločil stavek, razlaga Gebauer z njegovim odporom do pretiranosti predvsem nemških sintaks K. F. Becherja, vendar z njim ne polemizira. Priznava ga samo kot eno od možnih ureditev skladnje.

Od Miklošiča ima Gebauer tudi zanimanje za izdajanje starih spomenikov in filološko skrbnost pri proučevanju tekstov.

Miklošičev učenec je bil A. Matzenauer, avtor knjige *Cizí slova ve slovan-ských řečech* (Brno 1870). To je pravzaprav kritična ocena Miklošičevega spisa *Fremdwörter* (1867) z dodatkom velikega števila novih tujk. Miklošič je cenil to delo in prevzel iz njega vrsto etimoloških razlag v svoja dela, čeprav so drugačne od njegovih prejšnjih razlag. Miklošič je tudi pridobil Matzenauerja, da napiše češki del šestjezičnega slovarja (*Dictionnaire* 1885).

Miklošičev učenec je bil L. Geitler, kasnejši profesor slavistike na zagrebški univerzi. Od svojega učitelja je imel poleg široke slavistične izobrazbe tudi zanimanje za vprašanje, kakšnega narečnega izvora je jezik starocerkvenoslovanske literature, in za študij in izdajanje stsl. tekstov. Dopolnilo Miklošičeve primerjalne slovnice bi morala biti Geitlerjeva primerjalna litavsko-slovanska slovnica (izšla je samo delno, v obliki časopisnih člankov). Omembe vredno je tudi to, da se je v profesorskem zboru dunajske univerze mislilo na Geitlerja kot na Miklošičevega naslednika, ko je ta odhajal v pokoj. Uresničenje tega pa je preprečila Geitlerjeva smrt.

Fr. Bartoš, avtor pomembne češke sintakse (1878) in moravske dialektologije (1886 in 1895) je spoznal Miklošiča kot študent na dunajski univerzi. Njuni prijateljski stiki so trajali do smrti: Bartoš je imel od svojega učitelja živo zanimanje za ljudsko slovstvo in narodopisje. S svojo študijo o moravskih narečjih je dopolnjeval jezikovno področje, s katerim se Miklošič ni posebej ukvarjal. V sintaksi se ni niti v pojmovanju niti v obdelavi zgledoval po Miklošiču. Kot navaja v svojem delu, pa se je nanjo kljub temu opiral; to se vidi pri obravnavanju pomena glagolskih oblik.

Podrobnejšo osvetlitev zahteva še odnos moravskega poliglota Fr. Vymazala do Miklošiča. Zdi se, da je iz sovraštva do Hattale (napisal je o njem pamflet *Původ slova lat'*, Brno 1873) sestavil *Miklošičovo hláskosloví jazyka českého* (Brno 1879), v katerem je skušal propagirati njegovo pojmovanje razvoja glasoslovja. Vendar je prezrl, da je bilo ravno Miklošičevo pojmovanje stopnjevanja in daljšanja vokalov kmalu premagano in da je zastarelo.²³ S tem je Vymazalovo delo tudi zgubilo svojo aktualnost. Okrog l. 1880 pa se je Vymazalov odnos do Hattale spremenil. Postal je njegov privrženec v času, ko Hattale že nihče več ni resno jemal (še le med rokopisnimi boji je češka žurnalistika naredila iz njega malone velikana češke znanosti). Ko pa se je Vymazal po Šemberovi smrti l. 1882 potegoval za profesuro na Dunaju, ga ni podprl niti Hattala niti Miklošič. Tako je ostal vse do konca življenja korektor v tiskarni.

Miklošičevih čeških učencev in slušateljev je bilo dosti več, kot pa smo jih navedli tukaj. Zadovoljili smo se samo z omembo nekaterih pomembnih osebnosti, podrobnosti pa so naloga posebnih monografij. Za to bo potrebno natanč-

²³ Prim. Leskien, rec. AfslPh III, 1879, 705-713.

no preštudirati ohranjeno korespondenco v raznih čeških in tujih arhivih. Nemara se bo dalo raziskati tudi odnos A. V. Šembere, ki je bil od 1849 profesor češkega jezika in literature na dunajski univerzi, do Miklošiča.

Miklošič je sistematično in z občudovanja vredno temeljitostjo sledil razvoju češkega jezikoslovja in filologije. Visoko je cenil dela Dobrovskega in Šafaříka o stari cerkveni slovanščini in češčini, folkloristične izdaje Erbena, Jungmannov slovar, Čelakovskega *Čtení* in ciganološka dela Puchmajerja (eksemplar redkega *Románi Čib* mu je priskrbel Gebauer iz Prage — gl. korespondenco v LA-Praga). V svojih primerjalnih študijah je vedno upošteval češčino in razlagal njene jezikovne pojave. Slovaščine ni imel za samostojen jezik, ampak le za dialekt češčine. V njenem okviru je podajal slovaški jezikovni material.

Svoje zanimanje za češko preteklost in željo, da bi z njo seznanil slovensko šolsko mladino, je med drugim pokazal s tem, da je v *Slovenskem berilu za peti gimnazijalni razred* (Dunaj 1853) prinesel sestavek o Čehu, Lehu, Kroku in njegovih treh hčerah. Miklošič je napisal nekaj važnih del o slovanskih krajevnih in osebnih imenih. Pri razdelitvi krajevnih imen se je z nekaterimi spremembami naslonil na klasifikacijo Palackega.²⁴ Po njem je prevzel prvi dve skupini: 1. krajevna imena, katerih osnovo tvorijo osebna imena, in 2. krajevna imena, katerih osnovo tvorijo apelativa. Ti dve skupini je razdelil v podskupine po morfološkem in semantičnem vidiku. Miklošič je namreč menil, da sta 3. in 4. skupina pri Palackem odveč (3. zložena krajevna imena in 4. nejasna imena) in jih je vključil v 1. oziroma 2. skupino. Vendar je treba reči, da je klasifikacija Palackega do neke mere doslednejša kakor Miklošičeva, čeprav je le-ta izdelana z lingvistično erudicijo pri razlagi posameznih imen. Palacký je namreč pri obeh skupinah izvedel razdelitev na podskupine po istem načelu (po priponah), medtem ko Miklošič ni imel enotnega načela.

Miklošičeva dela o krajevnih imenih so dolgo tvorila podlago za razvoj slovarske onomastike. Njegova klasifikacija je dala zgled in spodbudo za delo čeških onomastikov. Kot primer lahko navedemo *Moravská jména místní* (Brno 1907) F. Černega in P. Váše. Oba avtorja sta v svoji študiji uporabila Miklošičevo delitev imen in se pri razlagi razvoja in pomena vrste imen naslanjala na njegovo delo.

Pomen Miklošiča za češko filologijo je zlasti v tem, da se je na osnovi njegovega dela (event. predavanj) slavistično izšolalo nekaj generacij naših filologov, ki so poučevali na čeških srednjih in visokih šolah. Vendar so dela svojega učitelja sprejemali kritično in ga v posameznostih dopolnjevali, popravljali in dalje razvijali (zlasti kadar gre za češčino). V tem odnosu se je manifestiral kritični Miklošičev duh in v delih njegovih učencev so se izpolnile besede, s katerimi je l. 1850 na začetku svoje znanstvene poti odgovoril na Hankov očitek, češ da popravlja in kritizira dela Dobrovskega in Kopitarja: »Ne spadam k množici udobnih suženjskih posnemovalcev, na katerih prapor ste vi prisegli, hodim po poti, za katero mislim, da je prava, in prepričan sem, da bi se tadva slavna moža, če bi vstala iz groba, bolj razveselila tistega, ki bi napravil vsaj nekaj korakov naprej, kot pa tistega, ki v najboljšem primeru stoji še zdaj tam, kjer sta ga pustila.«²⁵

Temu principu je ostal zvest vse do konca življenja in k temu je vedno navajal tudi svoje učence.

²⁴ Gl. njegov *Rozbor etymologický místních jmen českoslovanských*. ČCM VIII, 1834, 404-419.

²⁵ *Videňský deník*, 20. 7. 1850, št. 11.